

Innehåll

Kvinnofrid i Farsta	2
Inledning, övergripande ansvar	
Socialtjänstens ansvar	2
Kommunerna, lagparagrafer om kvinnofrid Anmälningsskyldigheten, våld mot barn, mäns umgänge med barn Anmäla brott, helhetssyn, barnperspektiv m m	
Organisation av arbetet internt i förvaltningen	6
Insatser i en akut situation - utredande socialsekreterare	8
Bra bemötande, akut hjälp till vård Bedömning av kvinnans säkerhet Akut boende, akut ekonomisk hjälp	
Skydd och stöd för barnen	12
Hur de drabbas, placering tillsammans	
Socialtjänstens utredning	13
Dokumentation, barnets situation	
Insatser inom familjerätten	14
Vårdnadsutredningar och samarbetsamtal	
Rättsligt stöd	15
Målsägandebiträde, stödperson, besöksförbud, trygghetspaket	
Åtgärder för ökad säkerhet	16
Skyddad adress, skyddad telefon, byte av lås, etc Skyddade personuppgifter etc	
Insatser för männen	20
Stöd och hjälp till män, Manscentrum Kännetecken, varningssignaler	
Våldsutsatta kvinnor med speciella behov	22
-äldre kvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning -kvinnor med drogmissbruk	
Hedersrelaterat våld	24
Stöd i en akut situation Praktisk hjälp Långsiktiga behov, utredning, insatser	
Samverkan	28
Lokala BRÅ	
Skyddat boende	28
Separat förteckning (distribueras enbart till handläggare)	

Kvinnofrid i Farsta

Inledning

Föreliggande handlingsplan har sin grund i Stockholms stads handlingsprogram för Kvinnofrid. Handlingsplanen är anpassad efter förhållandena i Farsta och beskriver de insatser och rutiner som finns vid stadsdelsförvaltningen.

Handlingsplanen har flera syften, dels att vara en effektiv vägledning och stöd för socialsekreterarna inom avdelningen Individ och familjeomsorg som har utredningsansvar och dels ska den vara ett konkret stöd och en informativ handledning för övriga yrkesgrupper inom stadsdelsförvaltningen som på olika sätt kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor och barn.

Övergripande ansvar

Stadsdelsdirektören är den ytterst ansvariga för stadsdelens verksamheter.

Ansvar för kvinnofridsfrågor har delegerats till avdelningschefen för Individ- och familjeomsorgen.

Socialtjänstens ansvar

Kommunernas ansvar och resurser

Kommunen har det yttersta ansvaret när det gäller sociala frågor. (SoL 2 kap, § 2) Socialtjänstlagen är en ramlag, som innehåller dels tvingande regler för kommunerna, men också en rad uppgifter som kommunerna bör fullgöra. Dessa är dock beroende av beslut och resurser inom kommunen.

Socialtjänstlagens paragrafer om kvinnofrid

Stöd till brottsoffer:

Kap. 5 § 11 Socialnämnden skall vid behov ge stöd och hjälp till den som utsatts för brott samt till dennes anhöriga. Nämnden skall härvid ge stöd och hjälp till kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående. Barn som upplevt våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna, är offer för brott och socialnämnden skall vid behov ge dem stöd och hjälp. *(lagändring från den 15 november 2006).*

Åtgärder för barnens bästa:

1 kap. 2 § När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses barn och ungdomar upp till 18 år.

3 kap. 5 § Socialnämndens insatser för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. När en åtgärd rör ett barn skal barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.

5 kap. 1 § 5:e st. Socialnämnden skall i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet.

Anmälningsskyldigheten

Socialtjänstlagen 14 kap. 1 §

Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd *bör anmäla* detta till nämnden.

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten och kriminalvården *är skyldiga att genast anmäla* till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter. Sådan anmälningsskyldighet gäller också dem som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som berör barn och unga eller annan yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område.

För familjerådgivningen gäller istället vad som sägs i tredje stycket.

Myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som anges i andra stycket är skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen av ett barns behov av skydd.

Våld mot barn

Föräldrabalken, 6 kap. 1 § Ett barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn ska behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (*agaförbudet*).

Mäns våld och umgänget med barn

Det finns ännu inga nationella riktlinjer för hur frågan om mäns våld mot kvinnor ska hanteras i utredningar om vårdnad, boende och umgänge.

Lagstiftaren utgår ifrån, att *gemensam* vårdnad är den bästa förutsättningen för förhållandet mellan föräldrar och barn. Likaså att barnets bästa är, att ha umgänge med den förälder som barnet inte bor tillsammans med. Men det finns undantag:

Föräldrabalken 6 kap. 2a §, 2:

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Risken för att barnet utsätts för övergrepp, olovligen förs bort eller annars far illa skall beaktas. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

Enligt förarbetena och enligt svensk rätt behöver det *inte* vara ställt utom rimligt tvivel att barnet kommer att fara illa – det räcker med att visa att det finns konkreta omständigheter som talar för att det finns en *risk* för att barnet kommer att fara illa.

Socialtjänstens skyldighet att anmäla brott

Det föreligger ingen skyldighet att anmäla begånget brott, men däremot att anmäla om ett allvarligt brott kan befaras. En socialsekreterare som får reda på att en klient är i begrepp att begå ett allvarligt övergrepp mot ett barn, är skyldig att anmäla det till polisen enligt 23 kap. 6 § Brottsbalken. (*se även gällande delegationsordning*)

Sekretessen hindrar inte att anmäla begångna brott om fängelse är föreskrivet för brottet enligt sekretesslagen 14 kap. 2 § punkt 3. Vid tveksamhet kontakta stadens jurister, polis eller åklagare. Tänk på att inte onödigtvis röja kvinnans identitet.

Helhetssyn - och barnperspektiv

Våld i nära relationer är ett samhällsproblem och ett socialt problem som omfattar såväl den utsatta kvinnan som mannen och eventuella barn. En helhetssyn på våld i nära relationer är avgörande för att socialtjänstens insatser ska nå sitt mål.

Varken barnet eller dess föräldrar blir bäst hjälpta om insatserna endast fokuserar på barnets behov. Men företräde ska alltid ges till barnets behov om det föreligger motstridiga intressen. (*Barnperspektivet, Socialtjänstlagen 1 kap. 2 §*)

Respekt för självbestämmande

Socialtjänsten ansvarar också för att det stöd som ges till våldsutsatta kvinnor och deras barn beaktar den enskildes ansvar. Det innebär att socialtjänstens arbete ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet och stödet ska inriktas på att frigöra och utveckla kvinnans egna resurser och bygga på respekt för kvinnans egna val och valmöjligheter.

Samverkan utifrån kvinnans synvinkel

Socialtjänstlagen uttrycker tydligt att socialtjänsten *ska* söka samverkan och i samarbete med myndigheter och frivilligorganisationer förebygga sociala problem. Det är viktigt att känna till hur ansvaret fördelas mellan olika myndigheter och hur myndigheternas insatser för kvinnor som utsätts för våld kan komplettera varandra. Det är också viktigt att finna sådana samarbetsformer att kvinnorna inte utsätts för onödiga påfrestningar. Det är viktigt att tydliggöra vilka olika ansvarsområden och arbetsuppgifter de olika verksamheterna har för att den som utsätts för våld från närstående ska få ett optimalt omhändertagande, för att undvika dubbelarbete och för att förväntningarna och kraven på samarbetspartners ska vara realistiska.

Informationsskyldighet

Socialtjänsten ska enligt 3 kap 1 § socialtjänstlagen bl a ge information och upplysningar samt råd och stöd till dem som behöver det. Det behövs informationsmaterial som upplyser om vad socialtjänsten och andra kan erbjuda kvinnor som utsätts för våld från närstående.

Organisation av arbetet

Intern samverkan och ansvarsfördelning inom Farsta stadsdelsförvaltning

Flertalet enheter inom förvaltningen kommer då och då i kontakt med kvinnofridsproblematisering och med anledning av detta krävs att det finns såväl en allmän kompetens hos samtliga medarbetare som specialkompetens hos ett antal medarbetare med särskilt utredningsansvar när det gäller kvinnofridsfrågor. Syftet med föreliggande handlingsplan är dels att bidra till denna allmänna kompetens och dels ska den också vara ett handgripligt och konkret verktyg för de medarbetare som har ett särskilt ansvar för att utreda och fatta beslut om insatser. Med anledning av detta redovisas nedan vilket ansvar och uppdrag respektive enhet inom förvaltningen har när det gäller arbetet med kvinnor som utsatts för våld av närstående.

Mottagningsenheten inom avdelningen Individ och familjeomsorg

När det gäller kvinnor utan hemmavarande barn och som inte är aktuell för utredning eller stödinsats vid någon annan enhet inom förvaltningen och som vänder sig till förvaltningen och söker hjälp efter att ha blivit utsatt för våld och hot av närstående hänvisas till denna enhet. Enhetens handläggare har ansvar för att utreda och besluta om insatser som rör kvinnor utan barn som utsatts för hot och våld av en närstående person. Är utredning och insatser inte avslutade senast en månad efter att det aktualiserades vid mottagningsenheten remitteras kvinnan till vuxenenheten för vidare handläggning.

Barn och Ungdomsenheten inom avdelningen Individ och familjeomsorg

Barngruppen (0-12 år) och Ungdomsgruppen (13-20 år)

Barn- och ungdomsenheten har ansvar för att kvinnor som utsatts för våld av närstående och har barn får stöd och adekvata insatser. *Handläggarna vid enheten har således utredningsansvar och ansvar för att kvinnan erbjuds insatser efter behov.* Det gäller såväl icke tidigare aktuella kvinnor och kvinnor som är aktuella vid enheten. Enheten ansvarar utifrån ett helhetsperspektiv för att först och främst utreda och vid behov ge stöd till barn och ungdomar i utsatta situationer. Enheten ska emellertid vid behov således även erbjuda skyddat boende till kvinnan, barnet, barnen och ungdomarna.

Familjerätten kan ge råd till föräldrar i frågor rörande vårdnad, umgänge och boende samt i frågor rörande fastställande av faderskap.

Viktigt!! Utredning av barns förhållanden ska alltid inledas då ansökan/anmälan gällande våld i nära relation inkommer till enheten

Enheten för försörjningsstöd inom avdelningen Individ och familjeomsorg

Enheten handlägger ärenden om försörjningsstöd, vilket bland annat innebär handläggning av ansökan om försörjningsstöd och speciella ekonomiska ändamål efter individuell prövning. Enheten kommer i sitt arbete i kontakt med våldsutsatta kvinnor och ska i dessa fall ha ett nära samarbete med övriga enheter.

Vuxenenheten inom avdelningen Individ och familjeomsorg

Enheten arbetar med vuxna från 20 år med missbruksproblematik och kommer i kontakt med många hemlösa kvinnor. Enheten vänder sig även till vuxna över 20 år med psykosocial problematik, bl.a. våldsutsatta kvinnor över 20 år, utan hemmavarande barn, som är i behov av stödinsatser. Vuxenenheten arbetar med ärenden som remitteras från mottagningsenheten och med våldsutsatta kvinnor som sedan tidigare är aktuella vid enheten.

Handläggarna vid enheten har ett ansvar för att utreda och besluta om insatser i ärenden som rör mäns våld mot kvinnor.

Biståndsenheten inom avdelningen Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Biståndsenheten för personer med funktionsnedsättning ansvarar för myndighetsutövning gällande personer med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar. Enheten har tidigare varit fördelad på två enheter, socialpsykiatri och funktionshinder men är sedan juni 2007 sammanslagen. Socialpsykiatri har klienter i åldrarna 20-65 år. Funktionshinder är uppdelade i SoL och LSS. SoL har klienter i åldrarna 20-65 år medan LSS har klienter i åldrarna 0-100 år. *Biståndshandläggare har ansvar för att utreda och besluta om insatser för de kvinnor som utsatts för våld och är aktuella vid enheten.*

Utförarverksamheter inom avdelningen för Stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

Om medarbetarna inom någon av utförarverksamheterna inom avdelningen (vid ett särskilt boende eller hemma hos brukaren) misstänker att våld förekommer kontaktas ansvarig chef för verksamheten som i sin tur meddelar ansvarig biståndshandläggare som därefter utreder och beslutar om insatser i ärendet.

Biståndsenheten inom avdelningen äldreomsorg

Avdelningen för äldreomsorg arbetar med olika former av biståndsinsatser till äldre (från 65 år). *Biståndshandläggare har ansvar för att utreda och besluta om insatser för de kvinnor som utsatts för våld och är aktuella vid enheten.* Dock ska handläggaren initiera ett samarbete med vuxenenheten inom avdelningen individ och familjeomsorgen i de fall det krävs beslut om ett skyddat boende för kvinnan.

Utförrarverksamheter inom avdelningen för äldreomsorg

Om medarbetarna inom någon av utförrarverksamheterna inom avdelningen (vid ett särskilt boende eller hemma hos brukaren) misstänker att våld förekommer kontaktas ansvarig chef för verksamheten som i sin tur meddelar ansvarig biståndshandläggare som därefter utreder och beslutar om insatser i ärendet.

Förskola/fritid

Om personalen är oroliga för att ett barn lever i ett hem där hot eller våld kanske förekommer skall personal själva eller via chef, kontakta Barn- och ungdomsenheten och göra en anmälan om oro för barn. Se bilaga x checklista rutiner vid förskolan

Insatser i en akut situation - utredande socialsekreterare

Ett bra bemötande

Inom socialtjänsten i Farsta ska kompetens finnas kring kvinnomisshandel och familjevåld och hur man bemöter dessa svårigheter. Kunskaper om hur man ska agera när man stöter på detta problem ska finnas på alla arbetsplatser och alla enheter. För att kvinnor i utsatta situationer ska kunna och vilja ta emot den hjälp som erbjuds, krävs även ett bra bemötande som är anpassat till den särskilda situationen. Det handlar om att se, bekräfta och lyssna aktivt på kvinnan och hennes upplevelser. Det första bemötandet i den akuta situationen kan vara avgörande för om kvinnan kommer att fullfölja kontakten.

Akut hjälp till vård och dokumentation av skador

Hjälp kvinnan att komma till akutvården eller vårdcentral för att få skador omsedda. Mannen ska inte närvara vid undersökningen. Blåmärken blir inte synliga förrän efter ca ett dygn. Hjälp också kvinnan att få skador fotograferade och dokumenterade. Tänk på att det måste vara *hennes* beslut så du inte kränker henne. Om hon har för avsikt att göra en polisanmälan, uppmana kvinnan att berätta för läkaren vad som har hänt. Det är viktigt för läkarens dokumentation av skadorna, som sedan utgör underlag för det rättsintyg som polisen begär från läkaren vid en polisanmälan.

Information om skydd och stöd

Informera kvinnan om vilket skydd och stöd som hon kan få.

Upprepa informationen vid flera tillfällen och ge också skriftlig information.

Hjälp, stöd och följ med kvinnan i det praktiska om hon inte orkar själv.

Undvik gemensamma samtal med kvinna och man i det akuta skedet och även i förlängningen. Informera kvinnan om att hon har en egen handläggare och att mannen, vid behov, också kan komma att få en egen handläggare.

Respektera kvinnans beslut

Kvinnan ska känna att det är hon själv som fattar beslut kring sin svåra situation.

Ge kvinnan tid att själv berätta, i sin takt, och bedöma sin relation till mannen.

Poängtera att ingen förtjänar att bli slagen och att det alltid är den som slår som har ansvar för sina handlingar. Ett beslut att lämna en våldsam man kan öka risken för förvärrat våld och kan behöva vara väl förberett. Pressa därför aldrig på kvinnan ett beslut att lämna mannen. Fördom inte kvinnan om hon beslutar att stanna kvar hos mannen. Endast om kvinnan själv tagit kontakt med Individ- och familje-omsorgen kan, vid kvinnans medgivande, kontakt tas med mannen.

Stöd vid eventuell polisanmälan

Det måste vara kvinnans eget beslut, men handläggaren eller annan stödperson kan erbjuda sig att följa med till polisen som stöd. Ett polisingripande är avskräckande för en del förövare, medan det för andra kan leda till att misshandeln ökar.

Diskutera med kvinnan hur hon tror att hennes partner skulle reagera. Informera kvinnan om att hon kan få ett mer omfattande skydd om hon gör en polisanmälan, som besöksförbud och skyddade personuppgifter.

Målsägandebiträde

Informera henne också om att hon redan vid anmälan hos polisen kan begära ett *målsägandebiträde*, som kan stödja och hjälpa henne i rättsprocessen. Hon kan också begära hjälp och stöd från t ex brottsofferjour eller någon kvinnojour.

Bedömning av kvinnans säkerhet

Gör en bedömning av kvinnans säkerhet och vad hon kan göra för att skydda sig och hennes eventuella barn. Ta reda på vad hon är mest rädd för. Fråga vilka i nätverket som vet om hennes situation och var hon kan få stöd respektive vilka som kan vara ett hot. Se till att det finns en stödperson som kvinnan kan vända sig till. Stödpersonen måste inte nödvändigtvis vara en handläggare i stadsdelsförvaltningen. En del i säkerhetsplaneringen för kvinnor som väljer att återvända hem, är att diskutera vad hon hittills har gjort – och vad hon kan göra – för att minimera risker för sig själv och eventuella barn. Bedömning om risk för allvarliga skador kan även behöva innehålla en bedömning av risk för att kvinnan begår självmord.

Nedanstående förhållanden bedöms öka risken för allvarliga skador eller dråp/mord. De kan, enligt erfarenhet, förekomma var för sig eller i kombination.

Ökad risk bedöms finnas utifrån att mannen:

- har varit våldsam utanför hemmet
- hotar mer frekvent eller med allvarligare hot
- har använt våld mot barnen
- har hotat att döda kvinnan, barnen och/eller hotar med självmord
- använder droger (särskilt om de är aggressionshöjande)
- har använt våld under graviditet
- har begått sexuella övergrepp
- är besatt av kvinnan, säger att han inte kan leva utan henne, förföljer och/eller trakasserar henne
- tidigare har skadat kvinnan allvarligt
- har hotat vänner eller släktingar
- har vapen hemma eller lättillgängligt

En riskfaktor i sig är om den misshandlade kvinnan har försökt att lämna eller öppet planerar att lämna mannen.

Vid språksvårigheter

Tala med kvinnan och avgör om tolk behövs. Kontakta tolkförmedling som använder sig av professionella tolkar.

Akut behov av boende

Undersök först om kvinnan och hennes eventuella barn kan få boende hos någon anhörig/bekant, annars vid någon kvinnojour. Undersök om hon känner till kvinnojouren och om hon vill ha deras hjälp. Vid behov, undersök om plats finns vid någon av kvinnojouren i Stockholm eller i någon av de närliggande kommunerna.

Det finns även kvinnojouren som riktar sig speciellt till invandrarkvinnor, t ex systerjouren Somaya. Särskild jourtelefon finns för yngre kvinnor. Hemsida: www.somaya.nu *Se vidare bilaga – Skyddat boende.*

Behov av akut ekonomisk hjälp

I det akuta skedet kan kvinnan vara utan pengar och i behov av ekonomisk hjälp. Ta reda på om kvinnan har egna inkomster och om hon har tillgång till sina pengar utan att behöva vända sig till mannen. I den utsatta situationen kan finnas skäl att bevilja ekonomiskt bistånd avseende bl a boende och matpengar, utredning och beslut fattas försörjningsstödsenheten.

Säkerhetsplanering om kvinnan väljer att återvända hem

Medverka till att kvinnan på bästa sätt är förberedd om situationen blir hotfull:

- Diskutera vad som fungerat hittills för att avvärja krissituationer och om hon tror att sådana strategier kan hjälpa nu.
- Fråga om hon kan förutse en upptrappning av våldet.
- Fråga henne om hon kommer att ringa till polisen om mannen blir våldsam.
- Om hon inte kan komma åt att ringa, gå igenom vad hon kan göra för att påkalla hjälp
- Be henne beskriva sitt nätverk och formulera hur det kan stödja henne i en akut situation.
- Diskutera för- och nackdelar med att berätta för vänner och släktingar vad hon är utsatt för.
- Gå igenom vart hon kan ta vägen om hon måste fly. Hjälp henne ställa samman en lista med telefonnummer och adresser.
- Föreslå att hon gör en "akutväska" redo att ta med och innehållande det som är nödvändigt för henne och eventuella barn.
- Uppmana henne att skriva dagbok så att hon vid en eventuell rättegång kan styrka vad hon varit med om.
- **OBS!** Tänk på att samarbetsamtal där misshandel förekommit kan vara olämpligt och ibland utgöra en direkt fara för kvinnan.
- När kvinnan ber att få samarbetsamtal, men var för sig – försök ta reda på om det beror på att en våldssituation förekommit.

Kvinnans möjligheter att ta kontakt för att få hjälp

Ta reda på om kvinnan har möjligheter att snabbt komma i kontakt med t ex polis, vänner, socialjour, via telefon eller på annat sätt.

Erbjudanden om olika former av skydd

Informera om vilka möjligheter till skydd som finns för kvinnan beträffande skyddad adress, namn, telefon, trygghetspaket, besöksförbud (se vidare under *Rättsligt stöd*)

Hjälp att hämta tillhörigheter

Om kvinnan behöver hämta personliga tillhörigheter - låt henne inte gå ensam! Se till att någon går med henne, t.ex. polis, brottsofferjouren eller handläggare från socialtjänsten tillsammans med kollega.

Skydd och stöd för barnen

Hur har barnen drabbats?

Ta reda på var barnen finns, om de själva blivit slagna eller varit närvarande vid misshandeln. Barnaga är förbjudet enligt Föräldrabalken, 6 kap 1 §. (Barn är alla under 18 år) Bedöm hur kvinnan tar ansvar för skyddet av barnen och sig själv utifrån hur hon ser på sin relation till den som misshandlar. Ta reda på om båda föräldrarna eller endast den ena är vårdnadshavare. I samboförhållanden är det inte ovanligt att föräldrarna inte vet hur det är. Kontrollera med folkbokföringen.

Se vidare nedan – socialtjänstens utredning.

Placering tillsammans

Om en omedelbar bedömning behövs kring barnets situation och det eventuella behovet av akut skydd och stöd - *kontakta enheten Barn Ungdom.*

Vid eventuellt beslut om placering bör kvinnan och barnen så långt det är möjligt få bo tillsammans.

Hur barn påverkas av våldet

Barn som växer upp i närhet av våld kan uppvisa olika symtom som beteendestörningar och bristande sociala färdigheter, ätstörningar och andra somatiska besvär, emotionella problem som ångest, depression, lågt självförtroende, sömnproblem samt posttraumatiskt stressyndrom.

Socialtjänstens utredning

Dokumentation

Handläggaren dokumenterar alla åtgärder som vidtagits i ärendet. Anteckna noga i kvinnans akt om du ser att hon har skador. Ange både var skadorna finns och hur de ser ut. En sådan anteckning kan styrka kvinnans trovärdighet om misshandeln upprepas och kvinnan inte dokumenterat skadorna på sjukhus och i ett senare skede vill polisanmäla. Om mannen också är vårdnadshavare till gemensamma barn, har han normalt rätt att ta del av uppgifter som rör barnen om det inte är av synnerlig vikt att uppgiften inte röjs. (*Sekretesslagen kap. 14 § 4 stycke 2*).

Socialtjänstens utredning av barnets situation

Socialtjänsten kan få kännedom om att ett barn befaras fara illa genom t ex polis, barnomsorg, skola, BVC eller genom anmälan från enskild person. Innan socialtjänsten kan ta ställning till om en inkommen anmälan kan komma att föranleda någon åtgärd görs en första bedömning i ärendet. Står det klart att barnet behöver skydd som det är oklart om föräldrarna kan ge inleds omedelbart utredning med stöd av 11 kap.1 § alternativt 11 kap.1 och 2 §. Om situationen är oklar tar en social-sekreterare kontakt med vårdnadshavare för barnet för att ta reda på mer information.

Utredning inleds om bedömningen är att anmälan kan föranleda någon åtgärd från Socialtjänsten. I denna bedömning ska barnets situation vägas in. Enligt 5 kap. 11 § ska socialtjänsten beakta att barn som bevittnat våld kan vara i behov av hjälp och stöd (*lagändring från den 15 november 2006*).

En utredning ska bedrivas så att inte någon *onödigt* utsätts för ”skada eller olägenhet”. Den ska inte göras mer omfattande än nödvändigt. Utredningen ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd inom fyra månader. Hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.

En viktig del i utredningsarbetet är att ta hänsyn till och skapa ett förtroende hos kvinnan och om möjligt hos fadern beträffande insatser som rör barnen. Det är viktigt med tydlighet kring vad utredningen syftar till. Kvinnan kan få stöd och hjälp att bearbeta sina upplevelser. Kontakten med socialtjänsten är i första hand ett erbjudande om hjälp. Socialtjänstens utredning och insatser ska syfta till att stärka kvinnans egna resurser att skydda barnen och sig själv.

När båda föräldrarna är vårdnadshavare kan, i vanliga fall, någon av föräldrarna inte nekats information om vilken adress barnet befinner sig på. Undantag kan göras om det föreligger en nödsituation och ett hemlighållande är nödvändigt för att avvärja fara för någons liv eller hälsa. I sådant fall måste ett beslut enligt LVU (lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga) ligga till grund och ett beslut om att hemlighålla vistelseorten.

Insatser inom familjerätten

Flera studier visar, att många män trappar upp sitt våldsbeteende i samband med att kvinnan försöker lämna honom och att våld förekommer i hög grad även efter en separation. Kvinnan och även barnen kan löpa stor risk för att bli utsatta för våld i samband med en gemensam vårdnad eller vårdnadstvist, där såväl kvinnan och barnen blir tvungna att träffa mannen, oavsett hur de själva vill ha det.

Att tänka på vid vårdnadsutredningar och samarbetsamtal

- Alla bör få information om att de har rätt att träffa utredarna eller samtalsledarna enskilt utan att det ligger dem till last.
- Samtal för att ”pejla” efter våld och hot ska komma först i en utredning och innan samarbetsamtal inleds.
- De inledande enskilda samtalen bör organiseras så, att parterna inte känner till varandras tider eller träffas av en slump.
- Uppmärksamma att våld och hot kan förekomma även om ingen av parterna tar upp det.
- Undersök om anteckningar om våld och hot förekommer i den tillgängliga dokumentationen (domar, journalanteckningar och annat).
- Vid misstanke om våld måste kvinnans och barnens säkerhet tryggas.
- Utredare och samtalsledare har ansvar för att ge parterna information om deras rättigheter och om lämpliga hjälpinsatser.
- Samarbetsamtal är i allmänhet *inte lämpliga* då mannen är eller har varit våldsam
- Sekretess för uppgift till skydd för en underårig gäller även i förhållande till vårdnadshavare och får inte efterges av denne om det kan antas att den underåriga lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren.
(*Sekretesslagen 14 kap 4 § andra stycket*)

Rättsligt stöd

Målsägandebiträde

Vid vissa typer av brott, t ex sexualbrott, misshandel eller andra våldsbrott, kan man ha rätt till ett målsägandebiträde. Ett målsägandebiträde är en juridiskt kunnig person som ska ta till vara målsägandens (kvinnans) intressen och lämna stöd och hjälp under förundersökningen och rättegången. Målsägandebiträdet ska också hjälpa till att föra en eventuell skadeståndstalan. Ett målsägandebiträde uppbär ersättning av statliga medel och utgör ingen kostnad för kvinnan. Kvinnan kan muntligt underrätta polis eller åklagare om att hon vill ha ett målsägandebiträde. Det är därefter polisens eller åklagarens skyldighet att framställa hennes önskemål till tingsrätten.

Stödperson

En stödperson fungerar som personligt stöd för kvinnan under förundersökning och rättegång. Det enda krav som ställs på stödpersonen är att denne ska vara lämplig. Kvinnan bestämmer själv om hon har behov av stödperson och vem denne skall vara. En stödperson har inga juridiska befogenheter och måste godkännas av domstolen. Kvinnan kan ha både stödperson och målsägandebiträde under processen. En stödperson får till skillnad från målsägandebiträdet inte någon ersättning för sitt engagemang.

Besöksförbud

Besöksförbud innebär att den som förföljer, trakasserar eller riskerar att utsätta en kvinna för brott, förbjuds att besöka henne, kontakta eller följa efter henne.

Besöksförbudet kan även utvidgas till att förföljaren inte får vistas i närheten av kvinnan (s k utvidgat besöksförbud). I samband med att kvinnan anmäler att hon blivit hotad eller misshandlad kan hon ansöka om besöksförbud.

Beslut om besöksförbud fattas av åklagare och gäller oftast sex månader i taget eller den tidsangivelse som finns inskrivet i beslutet. I mål om äktenskapsskillnad kan domstol besluta om besöksförbud. Ny lag om besöksförbud gäller från och med den 1 september 2003. Enligt denna lag är det nu möjligt att ge mannen besöksförbud också i den gemensamma bostaden.

Trygghetspaket

Trygghetspaket eller annan likvärdig teknisk utrustning skall finnas vid polismyndigheten. När det föreligger en hotbild mot kvinnan kan trygghetspaket bli aktuellt. Paketet kan beskrivas som ett tekniskt hjälpmedel för att komma i förbindelse med polis. Trygghetspaketet innefattar: Larmtelefon, armbandslarm, telefonbandspelare.

Åtgärder för ökad säkerhet

INFORMATION ATT GE TILL KVINNOR SOM HAR UTSATTS FÖR HOT OCH VÅLD

Skyddad adress

Begär skyddad adress hos Skatteverket. Det ska göras innan anmälan om flyttning. Skyddad adress (sekretesspärr) innebär att den nya adressen inte ska lämnas ut. Vid en begäran om utlämnande av personuppgifter gör Skatteverket en sekretessbedömning.

Skyddad telefon

Förutom hemligt telefonnummer kan du se till att ha en nummerpresentatör och/eller en telefonsvarare så att du ser eller hör vem som ringer.

Byte av lås till gemensam bostad

Om du har kontrakt på lägenheten kan du begära låsbyte genom hyresvärden. Om mannen har flyttat in med sina personliga tillhörigheter och är folkbokförd på adressen räknas han som *stadigvarande boende* med s k nyttjanderätt till bostaden. För att du inte ska göra dig skyldig till egenmäktigt förfarande behövs ett beslut från åklagare om *besöksförbud*. Annars kan mannen polisanmäla brottet.

Avhysning

För att tvinga en person att flytta från den tidigare gemensamma bostaden, måste du begära *avhysning* hos kronofogden, vilket kan ta tid innan det verkställs.

Ny identitet

Att byta dina gamla personuppgifter mot nya, det vill säga byta identitet kan vara ett sätt att öka skyddsmöjligheterna. Denna möjlighet används dock synnerligen restriktivt. Beslut om så kallade fingerade personuppgifter tas av tingsrätten efter ansökan av Rikspolisstyrelsen. Du kan ta kontakt med närmsta polisstation eller direkt med Rikspolisstyrelsen.

Skatteverkets regler för skydd av personuppgifter

Nedan följer ett utdrag från Skatteverket som ger en detaljerad beskrivning av hur du ska gå till väga och vad som händer då du söker och får skyddade personuppgifter och vilka konsekvenser det kan medföra.

"Du får här en översiktlig information om regler för skydd av personuppgifter och dess konsekvenser i olika sammanhang. Du kan också kontakta den person på Skatteverket som arbetar med sekretessfrågor.

Skyddade personuppgifter

Folkbokföringsuppgifter t ex personnummer, namn och adress är normalt offentliga. Detta innebär att var och en har rätt att få ta del av dessa uppgifter. I vissa fall kan du dock få dina personuppgifter skyddade genom att en markering för särskild sekretessprövning (sekretessmarkering) förs in i folkbokföringsdatabasen (jfr 7 kap 15 § SekrL). Exempel på sådana fall kan vara att du utsatts för våld, hot om våld, förföljelse eller andra trakasserier.

Ansökan om sekretessmarkering

Sekretessmarkering begärs hos det skattekontor där du är folkbokförd. Ansökan ska vara skriftlig.

Ansökan ska innehålla dessa fyra uppgifter:

1. Personnummer
2. Namn
3. Adress
4. Anledningen till att du vill att personuppgifterna ska sekretessmarkeras

Dina skäl ska styrkas genom intyg från t ex:

- Sociala myndigheter
- Polisen
- Kopior av domar
- Beslut om besöksförbud

Tänk på att ansöka om sekretessmarkering innan eller i samband med att du anmäler flyttning. För att en sekretessmarkering ska vara effektiv måste sekretessmarkering normalt begäras även för familjemedlemmar som bor på samma adress. Tänk därför på att informera Skatteverket om ändrade familjeförhållanden.

Det är viktigt att ny adress och telefonnummer lämnas till Skatteverket. Om du flyttar finns risk att sekretessmarkeringen tas bort om din nya adress saknas. Det kan också medföra att post sänds till den gamla adressen.

Konsekvenser av sekretessmarkering

En sekretessmarkering är en varningssignal och innebär att en noggrann prövning görs innan uppgifter lämnas ut. Vid denna prövning tar man hänsyn till det underlag du lämnade när du begärde sekretessmarkeringen.

Hos Skatteverket har bara ett fåtal personer möjlighet att se dina personuppgifter. Det kan därför ta längre tid för dig att få svar på dina frågor och beställningar vid kontakt med Skatteverket. När du vill besöka Skatteverket rekommenderar vi därför att du beställer tid. För att få svar på dina frågor vid besöket, måste du kunna legitimera dig. Personbevis och andra handlingar sänds endast till den adress som du har anmält till Skatteverket.

Vid förfrågan hos Skatteverket lämnas dina personuppgifter normalt inte ut. Viktigt att notera är att dina skyddade personuppgifter däremot lämnas ut via den centrala maskinella spridningen av personuppgifter till andra myndigheter om de i sin tur har möjlighet att skydda dem.

Överföring av personuppgifter till andra register

Uppgifter i folkbokföringsdatabasen, som t ex personnummer, namn och adress, överförs till följande centrala myndigheter och organ:

- Kriminalvårdsverket
- Lantmäteriverket
- Migrationsverket
- Rikspolisstyrelsen
- Skatteverket
- Riksförsäkringsverket
- Statens person- och adressregisternämnd
- SPAR
- Statens räddningsverk
- Statistiska centralbyrån
- Svenska Kyrkan
- Totalförsvarets pliktverk
- Valmyndigheten
- Vägverket, med bil- körkorts- och felparkeringsregister

Uppgiften om sekretessmarkering når dessa myndigheter inom någon dag efter det att sekretessmarkeringen registrerats.

Uppgifter i folkbokföringsdatabasen överförs veckovis till:

- Totalförsvarets pliktverk
- Kommunernas olika förvaltningar
- Landstingens sjukvårdsförvaltningar (några landsting har daglig uppdatering)

Uppgiften om sekretessmarkering når dessa myndigheter inom en vecka efter det att sekretessmarkeringen registrerats.

Hantering av skyddade uppgifter hos mottagande myndigheter

Varje myndighet är ansvarig för sina egna personregister. Det innebär att det är myndigheten själv som, utifrån sina egna verksamhetsbehov, bestämmer vad som ska presenteras för sina handläggare. Det finns således ingen övergripande policy för hur myndigheterna ska behandla uppgifter om t.ex. sekretessmarkerade personer.

Ta kontakt med respektive myndighet om du har frågor om hur de hanterar sekretessmarkeringar. SPAR (som skickar uppgifter bl.a. till banker och försäkringsbolag) når du på telefonnummer 08-738 50 00.

Eftersom skyddade personuppgifter inte lämnas ut till andra än ovan angivna myndigheter medför det att den enskildes normala kontakter med olika serviceorgan i samhället försvåras. Du bör därför själv kontakta andra myndigheter och organisationer för att förklara behovet av sekretesskydd och för

att komma överens om hur kontakter ska skötas. Det gäller exempelvis Telia, posten, banker, finansbolag, försäkringsbolag, postorderföretag och föreningar.

Du har möjlighet att få skildt abonnemang hos Telia, för närmare upplysning ring tel. 020-55 66 44. Tänk på att varje gång du lämnar en adressuppgift till ett företag, bokklubb, bibliotek m.m. minskar skyddet.

Hur kan man nå dig med post?

Skatteverket kan, i stället för att lämna ut din adressuppgift, åta sig att vidarebefordra post till dig. Vidarebefordran av post innebär att de som per post önskar nå dig sänder eller överlämnar försändelsen till Skatteverket. Det har i det sammanhanget ingen betydelse var du är folkbokförd. Skatteverket sänder i sin tur försändelsen vidare till dig i Skatteverkets tjänstekuvert.

Avsändaren bör lämna försändelsen, inlagd i ett innerkuvert med angivande av personnummer, tillsammans med begäran om vidarebefordran, i ett ytterkuvert adresserat till "kontorschefen". Används inte ytterkuvert bör avsändaren adressera med "namn, c/o kontorschefen" så att försändelsen inte öppnas i samband med den gemensamma postöppningen.

Gamla adressen kvar

Det kan vara en fördel med att den nya adressen aldrig registreras i folkbokföringen och därmed inte heller sprids till andra myndigheter. Om det finns särskilda skäl kan man enligt 16 § folkbokföringslagen vid flyttning få bli *kvarskrivnen* på den gamla orten. Som adress i registret anges i sådana fall Skatteverkets adress. Den faktiska adressen förvaras manuellt hos kontorschefen. Nackdel med kvarskrivning är att det medför visst besvär eftersom många typer av samhällsservice är knutna till folkbokföringsorten, exempelvis sjukvård, dagisplats, skolgång, bostadsbidrag, kommunalskatt och rösträtt.

Fingerade personuppgifter

Vid särskilt allvarliga hot kan en person medges att använda en helt ny identitet, utan koppling till den gamla. Beslut om detta meddelas av Stockholms tingsrätt efter ansökan hos Rikspolisstyrelsen.

Har du ytterligare frågor tag kontakt med Skatteverket och den person som handlägger skydd av personuppgifter".

Insatser för männen

Stöd och hjälp till män som utövat våld

Om en man som använt våld inte får hjälp att förändra sitt beteende finns det en stor risk att han fortsätter att utsätta kvinnor för våld. Om mannen har barn och vill ha en fortsatt relation till dem beror möjligheten till det på hur han kan komma till insikt om sitt våldsbeteende och hur han tar ansvar för sina handlingar.

Förutsättningar för att mannen ska ta emot hjälp

När mannen känner att han tappat kontrollen över situationen, när fasaden gått förlorad och när han tror att hans partner är på väg att lämna honom blir han mer benägen att söka en förändring och kan kanske tänka sig att söka och ta emot hjälp. Det finns då en ökad möjlighet att få kontakt med honom för att erbjuda hjälpen till förändring. Men om för lång tid hinner gå kan förändrade omständigheter medföra att mannen väljer en annan strategi.

Att tänka på vid samtal med en man som utövat våld:

- En man som utsätter sin partner för våld fokuserar ofta på kvinnans agerande. Inrikta samtalet istället på mannens handlingar och de negativa konsekvenserna för honom. Undvik att ta upp den brottsliga aspekten.
- Använd inte ord som "kvinnomisshandel", "förövare" och "våld". Beskriv hans handlingar: "När du slog henne med knuten näve" istället för "När du misshandlade henne".

Behandlingsmetoder

Våldsutövande män är inte en homogen grupp. Såväl orsaken till våldet som möjligheten till förändring varierar. Det finns framgångsrika behandlingsmetoder och påverkansprogram för män. Föregångsländer i behandlingsmetoder är bl.a. Kanada och Norge. I Sverige finns sju professionella manscentra.

Manscentrum i Stockholm

Manscentrum är en politiskt och religiöst obunden stiftelse vars inriktning är att bistå män i kris. Manscentrum driver en mottagning i Stockholm dit män kan vända sig för att få hjälp och stöd när de har drabbats av svårigheter som de själva upplever inte kan hantera. För att boka en tid måste man ringa själv och presentera sitt problem. Man kan således inte remittera män till Manscentrum.

Manscentrum erbjuder samtalshjälp för att klarlägga, bearbeta och finna lösningar på känslomässiga och praktiska problem i livets olika skeden. T ex relationsproblem,

problem vid separation, ilska och våld, föräldraroll och livskriser.

För rådgivning/tidsbeställning: Telefon 08 - 643 11 83, 1184, 1186 och 1171.

Kännetecknande för män som använder våld

Det finns några mer vanliga faktorer och karakteristika som kännetecknar män som använder våld. Dels är det sådana som är en grund till våldet, dels de som är en konsekvens av våldet. Män som använder våld söker och hittar olika sätt att förhålla sig till och förklara sitt våldsbeteende. Typiska sådana strategier är:

- *Osynliggörande.* Mannen döljer våldet för sig själv och andra för att slippa förhålla sig till det. Han kan t ex åberopa minnesförlust p g a att han varit berusad. Om kvinnan försöker tala om våldet möts hon av tystnad, flykt, ilska eller motangrepp. Många män undviker också att själva tänka på våldet genom att fokusera på andra positiva saker de gjort eller kan göra.
- *Externalisering.* Mannen förklarar sitt beteende såsom orsakat av något utanför dem. Skulden och ansvaret läggs på någon annan. Det var kvinnan som provocerade, det var p g a alkohol, det berodde på jobbsituationen etc. Mannen är offer för sådant han inte kan styra.
- *Förnekande/bagatellisering.* Våldet omtolkas och görs mildare och mera ofarligt än det var, både kvantitativt och kvalitativt. Tio gånger blir ett par gånger och det var egentligen inte så hårt. Även språkligt bagatelliseras våldet genom att använda ord som ”det blev bråk, vi hade en fajt” osv.
- *Fragmentering.* För kvinnan upplevs våldet som något hon hela tiden måste förhålla sig till. För mannen blir våldet en mycket liten del av en helhet. Det har bara hänt ett par gånger, normalt är han egentligen snäll och älskar sin partner.

Varningssignaler i ett förhållande

Varningssignaler att våld kan komma att utövas är:

- Mannen uttrycker en starkt negativ syn på kvinnor
- Mannen visar överdriven svartsjuka
- Mannen är våldsam mot saker och djur
- Mannen isolerar sig och sin partner
- Mannen har ett behov av total kontroll

Varningssignaler kan visa sig tidigt i förhållandet. Det kan också ta en längre tid innan de blir tydliga.

Våldsutsatta kvinnor med speciella behov

Våld mot äldre- och personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning – fysisk eller psykisk - har en utsatt situation då de ofta är mer isolerade än andra redan innan de lever i en relation med en misshandlare. Beroendet till misshandlaren blir ännu starkare än för en kvinna utan funktionsnedsättning då hon är beroende av andra för att klara den dagliga livsföringen. Funktionsnedsättningen i sig kan också utgöra svårigheter att hantera situationen, att inte veta var gränsen för acceptabelt beteende går, att inte ha resurser att uttrycka vad man varit med om, att inte ha samma förmåga att förstå situationen och skaffa strategier för att komma ur relationen.

Det här gäller t ex personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och utvecklingsstörning. Ett starkare praktiskt och ekonomisk beroende är heller inte ovanligt i dessa målgrupper. Majoriteten av det våld som kvinnor med funktionsnedsättning utsätts för utförs av en nära anhörig eller någon annan som kvinnan är beroende av, t ex vårdpersonal. Våldet utförs av både män och kvinnor men männen dominerar och det våld som begås av män är oftast grövre.

Även då det gäller kvinnor som har fått funktionsnedsättningar relaterade till ålder är svårigheterna likartade med ett starkt beroende och mindre resurser för att komma ur relationen. Våldssituationer kan uppstå då ena maken är svårt sjuk och den andre inte kan hantera situationen. Förövaren kan vara andra än partnern, t ex barn eller andra anhöriga. Det är då mycket viktigt att se till att stöd erbjuds till både personen med funktionsnedsättning och förövaren som ofta är densamme som ska vårda personen.

Anmälningsskyldighet vid allvarliga missförhållanden föreligger för var och en som är verksamma inom omsorger om äldre och funktionshindrade (även handläggare) enligt 14 kap. 2 § SoL och 24 a § LSS. Allvarliga missförhållanden delas upp i övergrepp och brister i omsorgen.

Övergrepp kan vara fysiska (t ex slag, nypningar och hårda tag), psykiska (t ex hot, bestraffningar, trakasserier, skrämsel och kränkningar), sexuella (tvingas utföra eller genomföra sexuella aktiviteter) samt ekonomiska (t ex stöld av pengar eller ägodelar, utpressning och förskingring samt att någon felaktigt utger sig för att företräda personen). Brister i omsorgen kan röra personlig hygien, mathållning, felaktig medicinering, att undanhålla hjälpmedel som är nödvändiga, t ex ta bort rullstolen, tand- och munhygien samt brister i den tillsyn som den enskilde får.

Viktigt:

- Att våga fråga och att anpassa frågorna efter personens förutsättningar.
- Att vara uppmärksam på anhörigvårdarens situation och att de får adekvat stöd.

Ta reda på om situationen är så allvarlig att personen behöver hjälp att lämna hemmet. I så fall måste behovet av stöd och service samtidigt beaktas så att det tillgodoses i det nya boendet. I staden finns det idag inget handikappanpassat skyddat boende. Det finns kvinnojourer som kan erbjuda handikappanpassade lägenheter, omsorg måste stadsdelen ordna separat.

Stöd och hjälp till kvinnor med drogmissbruk

Kvinnor med missbruk som utsätts för våld är en mycket utsatt grupp. I likhet med andra kvinnor är utövaren av våldet oftast en nuvarande eller före detta manlig partner men kvinnan utsätts även för våld i det offentliga rummet. Kvinnojourer tar inte emot kvinnor med missbruksproblematik vilket innebär att hon ofta inte har någonstans att ta vägen trots hon är i behov av ett akut skydd och stöd.

Kvinnor med missbruksproblematik kan erbjudas boende på Hvilan och Västan. Hvilan är ett akut- och korttidsboende för hemlösa kvinnor med missbruks- och/eller psykiska problem. Västan är ett stödboende av s.k. lågröskelkaraktär där kvinnorna kan vara i ett aktivt missbruk.

Hedersrelaterat våld

Stöd och hjälp till flickor och unga kvinnor samt pojkar och unga män i strängt patriarkala familjer

Heder, skam och våld

Hedersrelaterat förtryck och hedersrelaterat våld finns i klaner och familjer i patriarkala samhällssystem. Individen är underordnad gruppen som äger och tar det yttersta ansvaret för heder och skam. Männens och gruppens heder är direkt beroende av gruppens kvinnliga medlemmars faktiska eller påstådda sexuella beteende och relationer. Utövaren är oftast en man i nära relation till offret som oftast är en flicka eller ung kvinna. Andra kvinnor i nära relation till offret kan direkt eller indirekt utgöra ett stöd till förtrycket som öppet stöds av kollektivets gillande.

Kännetecknande för det våld som förekommer är att det är ett systematiskt hot mot flickors och kvinnors liv. Resultatet av att leva under dessa förhållanden blir ett extremt begränsat handlingsutrymme där fri- och rättigheter är hotade.

Detta våld kan även drabba pojkar, t ex om de inte vill gifta sig med någon som föräldrarna och släkten har valt. Homosexualitet och samkönade relationer är inte heller accepterade i patriarkala familjesystem och anses bringa skam över familjen.

Insatser för mannen vid hedersrelaterad problematik: Även killen/mannen kan bli utstött och förföljd om han väljer att inte längre handla på familjens uppdrag. Stöd kan erbjudas genom Fryshusets verksamhet Elektra (Sharaf hjältar).

Stöd i en akut situation

- Ta det flickan säger på allvar. Låt hennes berättelse ta den tid hon behöver utan att lägga orden i hennes mun.
- Flickan kan behöva en kvinnlig tolk.
- Ge det stöd som krävs, varken mer eller mindre.
- Gå inte längre än flickan själv vill, men hjälp henne med det hon behöver. Kom ihåg att hennes situation är allvarlig.
- Ta reda på om flickan behöver omedelbart skydd.
- Fråga flickan vad hon är mest rädd för just nu och vad hon tror kommer att hända den närmaste framtiden.
- Försök ta reda på hur flickans nätverk ser ut, om hon t ex har någon kamrat som hon kan vända sig till.
- Om några kontakter ska tas, låt flickan vara med och bestämma vilka.
- Rådfråga vid behov någon som har den aktuella kulturkompetensen.

Praktisk hjälp

Stöd	Den sociala insatsen måste börja på flickans villkor
Socialtjänstens utredning	Inled utredning enligt 11 kap 1§ socialtjänstlagen när flickan är under 18 år. Föreligger LVU eller ej? Flickan ges skydd innan föräldrarna informeras.
Dokumentation	Skriv noggranna och detaljerade journalanteckningar.
Skyddat boende	En placering ska ske med vuxna i omedelbar närhet. Lämna aldrig en flicka ensam under natten. Inför placering måste alltid en riskbedömning göras, där behovet av skydd särskilt belyses och vägs in i valet av placering. Ta hänsyn till att en placering där det finns pojkar kan leda till att familjen förskjuter flickan t.ex. vissa jourhem. Riskanalysen är särskilt viktig då man överväger en nätverksplacering. Kanske skyddad vistelseort.
Ekonomi	Se till att flickan har pengar för omedelbara behov.
Förälder/ vårdnadshavare	Informeras om socialtjänstens myndighetsbeslut, <i>OBS!</i> Ej sådan information som kan medföra risk.
Nätverk	Kontakter med utomstående tas inte under den akuta situationen
Information	Se till att flickan har information om var hon kan vända sig om krissituationer uppstår. Ge flickan ett kort med viktiga telefonnummer till personer i det egna nätverket, socialjouren, socialsekreterare, lämpliga föreningar etc.

Flickan kan ha varit utsatt för psykiskt eller fysiskt våld eller för hot. Socialtjänsten har att ta ställning till om en polisanmälan ska ske. Följande ställningstagande ska göras i utredningens inledningsskede. Ska polisanmälan göras om misstanke om brott mot barn? Barnets skydd, behov och rätt måste styra bedömningen. Om beslut fattas om att ej polisanmäla ska skälen för detta noga dokumenteras. Om polisanmälan görs skall den ske enligt gällande delegationsordning.

Tänk på att fysiska och psykiska skador behöver dokumenteras av läkare även om flickan är över 18 år.

Långsiktiga behov

Flickan bör ha samma socialsekreterare som vid första mötet för att skapa en god relation och förståelse för hennes situation. Träffa flickan på hennes villkor.

Anpassa din tid till flickans möjligheter att träffa dig.

Socialstyrelsen skriver att ” Familjerna har inte hittat vägen till integration i det svenska samhället. Flickorna behöver samhällets stöd och det är socialtjänstens ansvar att bistå dem. Informera familjerna om det svenska samhällets demokratiska värderingar och regler. Som regel rör det sig om mycket ensamma flickor med få sociala kontakter utanför den egna familjen”

Träffa flickan ensam och låt henne i lugn och ro berätta om sin situation. Det kan behövas flera möten och under lång tid. Beakta att brytning med familjen får stora konsekvenser för flickans fortsatta liv.

Viktiga delar av utredningen

- Den sociala insatsen måste börja på flickans villkor.
- Anlita kvinnlig tolk om det kan finnas minsta misstanke om behov
- Flickan ska så utförligt som möjligt berätta om sin livssituation.
- Finns det nätverk i hennes närmaste omgivning som hon vill använda?
- Lyssna noga på alla berörda. Upprätta kontakt mellan flickan och hennes nätverk om så är möjligt.
- Bedöm hur stor risken är för hot och om våld.
- Fundera noggrant hur kontakten med föräldrarna ska planeras.
- Vilken hjälp behöver flickan för att på lång sikt klara sin situation?
- Hur ska hennes framtida boende ordnas?

Insatser vid behov

BOENDE

I en akut situation kan ett skyddat boende med vuxna behövas. Behovet kvarstår även efter den akuta situationen. På sikt behövs stöd för att ordna ett permanent boende.

I socialtjänstnämndens regi finns ett skyddat boende för flickor (13-20 år) på institutionen Kruton. Ett stöd- och rådgivningscenter som är knutet till Kruton är en resurs och kunskapsbank för stadsdelsnämnder och andra fackförvaltningar i frågor kring hedersrelaterat liv och våld.

Se vidare bilaga: Skyddat boende.

Stödsamtal

Vid kontakt med socialsekreterare är det viktigt att upprätthålla kontinuitet. Erbjud regelbundna samtal med vårdnadshavarna.

Erbjud även bröder och övrigt nätverk samtal i den mån det behövs.

Stöd vid rättegång

Informera om den rättsliga processen, rådgivning, rättshjälp och skadeståndsanspråk. Ta reda på om flickan har någon stödperson som kan följa med till rättegången.

Förmedla kontakt med advokatbyrå som specialiserat sig på hedersrelaterat våld. Tingsrätten kan utse målsägandebiträde.

Informera om vilket skydd som är möjligt

Trygghetspaket, besöksförbud, skyddad adress, hemligt telefonnummer etc.

Se vidare under Åtgärder för säkerhet, sid 11.

Planering på sikt

Återförening med familjen är ett mål som inte ska skyndas på. Det kan behövas lång tid innan flickan återser sina föräldrar. Ta reda på flickans ekonomi så att hon inte

på grund av denna måste återvända till familjen.

Följ flickan genom att ge henne råd och stöd under lång tid.

Samverkan

Samverkan inom det lokala BRÅ

Kvinnofrid är en arbetsgrupp inom det lokala BRÅ. Det är ett lokalt nätverk och en plattform för bred samverkan för dem som arbetar med frågor rörande våld mot kvinnor i nära relationer och för dem som kommer i kontakt med misshandlande kvinnor i olika åldrar. Arbetsgruppen kommer framöver att arbeta med kompetensutveckling om mäns våld mot kvinnor bl a genom information, utbildning, metodutveckling och erfarenhetsutbyte.

Arbetsgruppen strävar efter att utöka nätverket till dem som är intresserade samt sprida kunskap och information om kvinnofridsfrågan. Gruppen består för närvarande av representanter från polis, skola, fältassistenter, ungdomsmottagningen, individ och familjeomsorgens mottagningsenhet och enheten för barn och ungdom, Söderledskyrkan, Centrumkyrkan och brottsofferjouren. Andra som skulle kunna ingå är invandrarföreningar, idrottsföreningar och bostadsbolag.

Skyddat boende

Separat förteckning (distribueras enbart till handläggare).